

KLUB TVORIVOSTI (24)

Vianočné nápady

Pri rozmýšľaní o tom, čo by bolo vhodné do vianočného vydania nášho Klubu tvorivosti, som si nevdojak spomenul aj na dve zaujímavé príhody súvisiace s Vianocami. Neostaneme iba pri spomienkach – pozrieme sa aj do registrov úradov priemyselného vlastníctva.

Psychológovia odporúčajú občas sa pokúsiť *vydolovať* z pamäti čo najstaršie spomienky – trénuje sa tak dlhodobá pamäť. Ostal som prekvapený, keď som zistil, že moja pravdepodobne najstaršia spomienka súvisela s istým prejavom detskej tvorivosti počas prvých Vianoc, na ktoré si pamätám.

MOJA PRVÁ TVORIVÁ AKTIVITA

Keď sme mali s bratrancom necelé štyri roky, bola tuhá zima. Všade veľa snehu a v dome mimoriadne rušno. Naše mamy upratovali, varili, piekli... Aby sme mamám neprekážali pri robote, poriadne nás naobliekali a poslali na dvor hrať sa so snehom. Postavili sme si malého snehuliaka, vyskúšali, ako chutí sneh (čím sme riskovali, že nám Ježiško nič neprinesie, lebo olizovať sneh sme mali zakázané) a potom sme sa zatúlali aj za dom. A tam sme našli ležať pohodený strom. Už z predošlých

Vianoc sme si trochu pamätali, ako má vyzerat' vianočný stromček, a tak sme dostali nápad – urobíme si malý vianočný stromček sami. Riadne sme sa natrápili, kým sme zo stromu odlomili vrcholček.

Zapichli sme ho do snehu a vyzdobili snehovými guľami. Aj darčeky sme si urobili zo snehu. Keď vyšiel na dvor dedo, zavolali sme ho, aby sa prišiel pozrieť, ako sa pekne hráme. Potom, čo zbadal naše dielo, spustil strašný krik na naše mamy (po-

užil pritom aj pár slov, ktorým som ešte dlhé roky nerozumel – boli to asi nadávky v maďarčine). A mamy spustili krik na nás, že čo sme to porobili. Darmo sme vysvetľovali, že my sme sa iba pekne hráli na Vianoce. Až o veľa rokov neskôr som sa dozvedel, že ten pohodený stromček bola skrytá jedlička, z ktorej sa mal o niekoľko hodín stať vianočný stromček. Nás poslali von hrať sa preto, lebo nám balili

darčeky a my sme sa zatiaľ nič netušiac iba tvorivo realizovali... Možno už tu niekde sa zrodila moja túžba zhmotňovať svoje nové myšlienky.

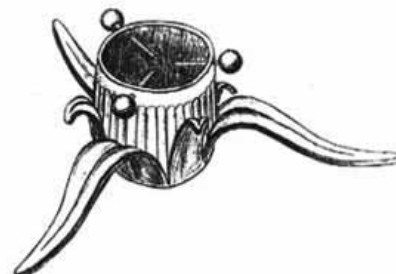
Ďalšia spomienka tiež súvisí s Vianocami a je o viac ako dve desaťročia novšia než tá predošlá.

VIANOČNÝ DARČEK Z KONTAJNERA

Vtedy opäť vrcholili prípravy na Štedrý večer. Manželka sa vrátila z obchodu s radosným úsmevom. Podarilo sa jej, okrem iného, pozháňať mandarínky a banány, čo bola v tých časoch asi taká vzácnosť ako teraz najst' voľné miesto na parkovanie. Len tak mimochodom mi povedala, že pri návrate z obchodu videla v plnom kontajneri, ktorý sa už nedal zavrieť, nejaký starý písací stroj. Asi ho tam *upratala* poriadkumilovná manželka, ktorá svojmu milovanému manželovi kúpila nový. Možno ho od hnevu vyhodil manžel, ktorému manželka vyčítala, že tá stará haraburda už roky zbytočne zaberá miesto... A možno to bolo celkom inak.

Stratený je deň nášho života, keď sme sa nezasmiali.

S. Chamfort

Uzdu fantázii popustil aj Ing. J. Dvořáček v roku 2001. V jednej prihláške priemyselného vzoru s názvom *Liatinové podstavce najmä pre vianočné stromčeky* prihlásil sedem tvarových variantov. Niektoré z nich sú na obrázkoch.

Aby sme neobišli náš úrad (Úrad priemyselného vlastníctva SR – ÚPV SR), pozrime sa do jeho registra ochranných známok a do vyhľadávacích kritérií zadajme heslo **Vianoce**. Najnovšie prihlásené sú:

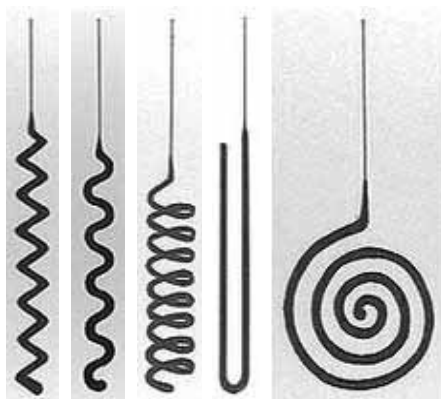
Prihláška ochrannej známky (POZ) č. 2332-2015, ktorú dňa 17. 11. 2015 podala spoločnosť Koncerty, s. r. o.

POZ č. 2333-2015 podala v ten istý deň spoločnosť KAPOS, s. r. o.

ry večer inžinier prehrabuje v odpadkoch. Tašku som musel na zemi položiť do hromady odpadkov, ktoré sa už nezместili do kontajnera. Keď som s údivom zistil, že stroj je oveľa ťažší, než sú tie súčasné, aj dáždňik som musel položiť vedľa tašky. Vietor mi ho vzápätí o pár metrov odľúkol. Prekvapilo ma, že sa mi môj úlovok ledva zmestí do pripravenej tašky, a tak som bojoval ešte aj s taškou. Nakoniec sa mi ho podarilo nielen dostať do tašky, ale aj dobehnúť vzdalujúci sa dáždňik a mohol som radostne vykročiť k štedrovečernému stolu. Po pár krokoch mi krv stuhla v žilách... nejaká, mne neznáma sila, začala ťahať moju tašku presne opačne, ako som ju niesol ja. Najprv som chcel všetko pustiť a utekať do bezpečia domova. Prišiel by som však o písací stroj, ktorý som už pokladal za svoj. Nabral som teda odvahu a otočil hlavu. Nikde nikoho. Vydychol som si a znova vykročil. Taška však zasa chcela ísť k smetiakom.

Priložil som k očiam ďalekohľad a zaostril ho na kontajner. Stroj tam bol! Aj keď už dosť zahádzaný rôznymi odpadkami, naozaj tam bol. A nebola to žiadna haraburda, ale CONTINENTAL, aký som dovtedy videl len v knihách a v múzeu. Chcel som ihneď vybehnúť a priniesť si ho domov. Po krátkom uvažovaní som si uvedomil, že by ma mohli vidieť susedia, zväčša moji spolupracovníci z vývoja rodiacej sa automobilky. Asi by som im ťažko vysvetľoval, že v takýto deň vyberám smetiaky. Trápol som preto až do večera, aby neprišli smetiari alebo niekto, kto má viac odvahy než ja. V čase, keď si už iní sadali k štedrovečernému stolu, zobral som najväčšiu tašku, akú sme mali, vyhrnul si golier starého kabáta, nasadil klobúk a vybral som sa po svoj darček. Celkom ma potešilo, že namiesto očakávaného sneženia práve začalo pršať, a tak mi k maskovaniu výrazne pomohol dáždňik. Aj tak mi búšilo srdce a nemohol som sa zbaviť pocitu, že ľudia zo všetkých okien sledujú, ako sa na šted-

Ukážkou toho, že sa na veci okolo nás nemáme pozeráť ako na ich definitívnu a nemennú podobu, sú *Vianočné prskavky*, ktoré ešte v roku 1986 vytvoril a prihlásil Jaromír Čechura. Všetky úspešne prešli konaním na ÚPV ČR a boli zapísané ako priemyselné vzory (PVZ).

Tak už dost! – pomyslel som si a bojovne sa otočil pripravený pobiť sa o môj poklad.

A zasa – nikde nikoho. V narastajúcej tme som zaostril zrak a odhalil záhadu. Z tašky sa ťahala páska z písacieho stroja a jej druhý koniec stále trčal v kontajneri. Najjednoduchšie bolo roztrhnúť ju a víťazne vyraziť domov. Neurobil som to. Položil som tašku na zem a z kontajnera vydoloval cievku s páskou – patrili k sebe. O pár chvíľ som si už vykúpaný sadal s ostatnými k trošku oneskorenej štedrovečernej večeri a tešil sa na jeden z najkrajších darčiekov.

DÁ SA EŠTE NIEČO VYMYSLIET?

Čo sa týka Vianoc a vianočných potrieb, aj toto obdobie je pre výmyselníkov plné inšpirácií. Svedčia o tom aj registre úradov priemyselného vlastníctva. V registri průmyslových vzorů ÚPV ČR (Úrad průmyslového vlastníctví ČR) ma prekvapilo viacero tvarových riešení vianočných prskaviek. Všetci už od malička poznáme tvar prskavky. Odlišnosti v nich boli zväčša iba v dĺžke, hrúbke, dobe prskania, v cene; a najmä v tom, že jedny prskali a pri tých druhých sme prskali my, že neprskajú.

Ďalšou ukážkou tvorivého myslenia je PVZ CZ č. 29898 *Vianočná ozdoba*, ktorú vytvoril a v roku 2000 prihlásil J. Procházka (priemyselný vzor už tiež zanikol).

Ak vás vianočná atmosféra inšpirovala k zaujímavým nápadom, nenechajte si ich pre seba, neváhajte a napíšte nám: tvorivost@quark.sk alebo na adresu redakcie.

Ing. Štefan Holakovský
Patentová a známková kancelária GENIUM®
Foto patentové úrady SR a ČR, Pixabay

A predsa sa točí

Obchodníci už niekoľko týždňov núkajú všetko možné (ale často aj nemožné), čo by nám malo spríjemniť atmosféru Vianoc. Skúste medzi ponukami nájsť podstavec pod vianočný stromček, ktorý by stromček otáčal, a pritom aj zahral vianočnú melódiu.

V súvislosti s nadchádzajúcimi vianočnými sviatkami som sa zamyslel nad tým, aké podstavce pod vianočný stromček som počas svojho života zažil. Tie najstaršie boli jednoduché drevené v tvare kríža s dierou v strede na upevnenie stromčeka. Veľmi ma prekvapilo, keď som v ranom detstve u susedov videl stromček bez podstavca. Vrchol mal pripevnený na drevený trám konštrukcie plafóna veľmi starého domčeka.

Pred pár rokmi som sa na internetovej aukcii dal do virtuálneho súboja o zaujímavý podstavec pod vianočný stromček. Súboj som vyhral. Takže teraz máme doma stojan, ktorý môže stromčekom otáčať a pritom aj zahrať vianočnú melódiu, a to bez batérií alebo pripojenia na elektrickú

sieť. Stačí klúčikom natiahnuť pružinu, ktorá zabezpečí niekoľkominútové prekvapenie. Podľa pôvodného majiteľa sto-

jan pochádza z čias, keď elektrina bola iba v plienkach. Trocha som porozmýšľal a teraz náš stromček už dokáže pri otáčaní sa aj svietiť a blikať (bez toho, aby som zasiahol do historického podstavca).

Rozmery podstavca sú: priemer 36 cm, výška 10,5 cm (bez výšky stredového kužeľa). K podstavcu je aj mosadzný medzikus, do ktorého sa vloží a upevní spodok stromčeka a medzikus so stromčekom sa uloží na kužel vystupujúci zo stredu stojana.

Prajem všetkým šťastné a veselé Vianoce.

Štefan Holakovský
Foto autor

OPÝTALI SME SA JAZYKOVEDCOV...

... na vhodnosť názvov nanorúrka, nanotrubica, nanotrubička, nanotuba, nanotrubka

V súčasnosti sa pomerne veľký záujem venuje nanotechnológiám. V tejto súvislosti sa stretáme s názvami *nanorúrka*, *nanotrubica*, *nanotrubička*, *nanotuba* a *nanotrubka* (niekedy písanými aj v podobe dvoch slov, t. j. *nano rúrka*, *nano trubica*, *nano trubička*, *nano tuba*, *nano trubka*, alebo so spojovníkom v podobe *nano-rúrka* atď.), a to často v spojeniach s prívlastkom *uhlíková*, teda *uhlíková nanorúrka*, *uhlíková nanotrubica*, *uhlíková nanotrubička*, *uhlíková nanotuba* a *uhlíková nanotrubka* (alebo aj s prívlastkom *karbónová*). Týmito názvami sa podľa istých prameňov označuje tenúčký a zároveň dlhý valček zložený z uhlíkových atómov. Vo výrazoch *nanorúrka*, *nanotrubica*, *nanotrubička*, *nanotuba* a *nanotrubka* prvá časť *nano-* je gréckeho pôvodu s významom *malosť*, *trpasličtv*o, resp. uplatňuje sa aj ako predpona označujúca miliardtinu (10^{-9}) základnej fyzikálnej jednotky, napr. *nanometer*, *nanofarad*, *nanosekunda*, *nanovolt*. So zreteľom na to, že *nano-* je prvá časť

zložených slov, resp. predpona, z prapísaného hľadiska je náležité výrazy, ktoré nás zaujímajú, písať spolu ako jedno slovo, teda *nanorúrka* atď.), nie ako dve slová (*nano rúrka* atď.) a ani so spojovníkom (*nano-rúrka* atď.). Možno uviesť aj ďalšie zložené slová s prvou časťou *nano-*, napr. *nanometeorit*, *nanoplanktón*, *nanocysta*, už spomínaná *nanotechnológia*.

Pozrime sa ešte na zložené slová s prvou časťou *nano-* citované na začiatku, t. j. na slová *nanorúrka*, *nanotrubička*, *nanotrubička*, *nanotuba* a *nanotrubka*. Z nich z jazykovej stránky nevyhovuje výraz *nanotrubka*, v ktorého druhej časti je nespisovné slovo *trubka* na označenie dutého tvaru valcovitého tvaru, v tomto význame sú spisovné ekvivalenty slová *rúrka*, *trubica*, *trubička*. Keďže slovo *trubica* zvyčajne označuje dutý útvar valcovitého tvaru väčších rozmerov, nepokladáme za vhodné použiť ho v zloženine označujúcej útvar veľmi malých rozmerov. Do úvahy by mohla

prísť od neho utvorená zdobnenina *trubička*. V termíne však pokladáme za vhodnejšie použiť zdobneninu od slova *rúra*, teda slovo *rúrka*, a tak ako vhodný termín odporúčame používať názov *nanorúrka*, a teda aj **uhlíková nanorúrka**. Zostáva ešte zaujať stanovisko k výrazu *nanotuba*. V tomto prípade ide o čiastočne upravený anglický výraz *nanotube*, aby sa mohol začleniť do slovenského skloňovacieho systému, pričom druhá časť v anglickom zloženom slove *nanotube*, teda slovo *tube*, má význam „rúrka“ a tak sa aj prekladá. Nie je však dôvod, aby sa v slovenčine ako termín používal čiastočne upravený anglický výraz. Napokon termín *nanorúrka* sa používa nielen v odbornej literatúre, ale zachytávajú ho aj slovenské slovníky cudzích slov.

Na záver možno ešte pripomenúť, že genitív množného čísla od názvu *nanorúrka* má podobu *nanorúrok* s vkladnou samohláskou *o*, nie s dvojhláskou *ie* (*nanorúriek*, ako sa s touto podobou niekedy v jazykovej praxi stretáme), lebo predchádzajúca slabika je dlhá, je v nej dlhá samohláska *ú*, a tak sa tu uplatňuje pravidlo o rytmickom krátení.

PaedDr. Matej Považaj, CSc.